

BÖGRE ZSUZSANNA

Szerzetesrend tagjainak emlékezete: Feloszlatástól a rendszerváltásig

Magyarországon minden szerzetesrendet erőszakosan feloszlattott a Rákosi diktatúra. A 23 férfi és a 40 női szerzetből (körülbelül 12 000 fő) az állam négy rend működését hagyta meg. 1950 után a szerzetesrendek többféle stratégiával próbáltak alkalmazkodni a kialakult helyzethez. 2-3 rend a föld alatt folytatta titokban működését, vállalva az ezzel járó összes veszélyt. A rendek többsége azonban intézményes szinten nem tudott ellenállni a vallásüldözésnek, tagjaik szétszóródtak.

Kutatásaink alapján elmondható, hogy nemcsak az állam által engedélyezett, vagy nemcsak a föld alá kényszerült rendtagok tartották meg szerzetesi identitásukat, hanem azok többsége is, akik az „ellenállni nem tudó” szerzetesek tagjai voltak. A megkérdezettek, korábbi intézményes kereteiktől függetlenül azt vallották, hogy szerzetesek voltak és szerzetesek maradtak az üldöztetés évei alatt is. Mindebből kérdések sora vetődik fel, mint például, hogy hogyan őrizhette meg identitását az a személy, akinek státuszát hivatalosan nem létezőnek tekintette a politikai rendszer? Hogyan integrálódtak a szerzetesek a megváltozott társadalmi körülményekhez intézményi háttér nélkül? Milyen mozgásterük maradt? Azok a nővérek, akik társadalmi értelemben magukra maradtak, hogyan tudták megőrizni önazonosságukat? Milyen magatartási stratégiák alakultak ki a megváltozott társadalmi körülmények között, s ezek közül melyek bizonyultak szerencsésebbnek s melyek kevésbé annak, a rendek és az egyének szempontjából? S végül, de nem utolsósorban, hogyan lett a „kedves nővérekből” „titkos apáca,” ill. „gyanús személy” a magyar társadalomban? A történelem sorsfordulója, a rendszerváltás sokakat váratlanul ért, de akik koruknál fogva tehették, aktivizálódtak az „újraindulás” reményében. 1989 sorsforduló volt a szerzetesek számára, ugyanakkor nagy kihívást is jelentett az új feltételekhez való alkalmazkodás.

Hogyan lehet a demokráciában, az időközben szekularizálódott magyar társadalomban hiteles szerzetesi életet élni? 1989 után elindult az útkeresés, a tradíciók felelevenítése, új keretek konstruálása. Azóta eltelt 30 év. Vajon mi az, ami működő stratégiának bizonyult, hogyan tudták a szerzetesek megfogalmazni az új környezetben társadalmi identitásukat?

Ezekre a kérdésekre próbál válaszokat adni az előadás, kvalitatív empirikus kutatás alapján.